

Lastel, kes varasest lapsepõlvest saadik
on veetnud vaba aja
teleri, video ja arvuti ees,
on hilisemas elus raskusi
loovuse, iseseisva mõtlemise ja eneseaktiivsusega.

*Võimaldage lastele- niivõrd, kui see on läbiviidav-
meediavahenditest vaba lapsepõlve!
Laske neil kogeda LOODUST ja INIMELU nii,
nagu need tegelikult on,
et neil võiks tekkida TEGELIKKUSEGA tõeline suhe,
mis kannab neid kogu elu.
Vestelge lastega, mängige nendega,
ärge laske masinatel muutuda laste
meelissõpradeks ning kaaslasteks!*

Miks televisioon pole lastele kohane?

Miks kahjustab eriti just televisioon
NÄRVIüsteemi ja MEELElundite arengut?

Mittefüsioloogiline nägemisprotsess ja meelte desintegratsioon

Telerit vaadates püsib ekraanile suunatud pilk paigal,
kuigi pilt seal pidevalt liigub.
Laps istub jäigastunud asendis teleri ees,
sest silmalihaste liikumatus kandub kogu lihaskonnale üle.
Nägemisprotsess toimub ebanormaalselt,
sest normaalsel nägemisel liiguvad silmalihased
äärmiselt diferentseeritult ning pilk siirdub

ühelt vaadatavalt asjalt teisele.

Lisaks ei vasta värvid ega proportsioonid tegelikkusele,
ruumilisus projitseeritakse tasapinnale.

Piltlikult öeldes ei ole ainult silmad, vaid kogu keha
justkui "kipsi pandud".

Seda asjaolu kasutatakse ravi otstarbel ära silmakliinikus,
pannes patsiendid pärast silmaoperatsiooni tundideks telerit vaatama,
sest see on ainus võimalus silmalihaseid täiesti paigal hoida.

Mis toimub siis,

kui loendamatu hulk 3-12aastasi lapsi
kogu maailmas vaatab 4-6 tundi päevas telerit
just vanuses, kui kehaline aktiivsus ja liikumine
etendavad nii tähtsat osa arengu soodustamisel?

Kui laps vaatab telerit "vaid" 2 tundi päevas,
siis on ta kaheteistkümnendaks eluaastaks
veetnud "kipsis"
pea terve aasta.

Passiivse vastuvõtu stimuleerimine

Ekraanil toimuvat ei töödelda ajus nii,
nagu see toimub normaalse, aktiivse nägemisprotsessi puhul,
kus vaatamisel pidevalt liikuvad silmad eristavad tajumisel
peeni värvinüansse ja ruumisuhteid,
kaasates ka teisi meeli.

Ekraanilt tulev infotulv ületab kaugelt lapse vastuvõtuvõime
ning suutlikkuse vastuvõetut iseseisvalt läbi töötada.

Ta tajub kord üht, kord teist,
suutmata sageli tabada seost nähtud piltide ja
kuuldud lausete vahel.

See soodustab katkendlikku ja assotsiatiivset mõttetegevust

ning nähtu passiivset vastuvõttu,
sest eneseaktiivse taju jaoks ei jää ruumi.
Aju veel arenevad peente närviühenduste põhistruktuuri
mõjustatakse nii,
et ajust kujuneb passiivse ja assotsiatiivse mõtetegevuse instrument,
mis ei võimalda aktiivset, iseseisvat ja loovat mõtetegevust.

Agressiivse-rahutu käitumise soodustamine

Pärast teleka vaatamist tekib niisama ebaloosulik
liikumisrahutus,
nagu teleka vaatamine oli põhjustanud ebaloosuliku
liikumatus.

See pole tingitud esmajoones vaadatud saadete sisust,
vaid on niisuguse pealesunnitud liikumatus tagajärg.

Lapsed ei oska pärast teleri vaatamist
endaga mõnda aega midagi peale hakata,
muutuvad agressiivseks,
on halvas tujus ning ärrituvad kergesti.
Saate võimalikul problemaatilisel sisul
on seejuures vaid tugevdav mõju.

Veel sümptomeid ja kogemusi arsti vastuvõtult

- Reeglipäraselt telerit vaatavad lapsed paistavad silma sellega, et
neil on teiste inimeste suhtes vähene distantsitunne
ja tähelepanuvõime,
neil on raske luua isiklikku kontakti,
nad teevad meelsasti grimasse ega vaata silma,
vastavad pealiskaudselt või stereotüüpselt,
nende huvi ei ole eriti sügav,
loevad vähe ja vaatavad meelsamini pilte,

enamasti koomikseid,
suudavad nähtut ja loetut vaevu läbi seedida,
on nõrga kontsentratsioonivõimega.

- Telerit vaatavad lapsed kalduvad
tarvitama alkoholi, ravimeid ja narkootikume,
sest on harjunud saama ergutusi ja hingesisu
omapoolse pingutuseta, nõ nupulevajutamisega.
- Teleri vaatamine kahjustab TAHTEarengut,
sest istumine ekraani ees pärsib laste muidu
aktiivset ja matkivat tegutsemist.
- Uuringud viitavad ilmselgele mahajäämusele KÕNEarengus.

Ilma telerita üleskasvanud lapsed on head mängukaaslased,

keda meeeldi külla kutsutakse,
sest ka teised lapsed ei huvitu siis nii palju telerist.

Kas on parem, kui lapsed õpivad loodust, inimesi ning elu tundma
karikatuuri ja multifilmi järgi teleekraanilt

või siis jutustuste kaudu,
mille juurde nad saavad luua oma mõtteid ja pilte?

Mäng, kehaline liikumine ja
tasakaaluks jutustatud muinasjutt
äratavad lapses võimeid,
mis on püsiva väärtusega kogu eluks.

Kuidas seda lastele öelda?

Kui teler on ühel päeval kodust kadunud või seda pole muretsetudki,
tuleb lapsi aeg-ajalt selle mittevajalikkuses veenda.

Oluline on seejuures mitte niivõrd argumenteerimise laad
kui just selge ning otsustav hoiak.

Selle kohta järgnev näide:

Anna: "Miks meil pole telerit?"

Ema: "Sest meil ei ole aega seda vaadata."

Anna: "Kuid minul oleks aega. Teised lapsed koolis ja õues jutustavad sageli lõbusatest seikadest. Ja Toomas on saanud juba kahel korral oma sõbra juures telerit vaadata."

Ema: "Mina aga ei tahaks, et sina sellega juba praegu alustaksid."

Anna: "Mispärast siis mitte?"

Ema: "Sest telerivaatamine pärsib fantaasiat ning on lastele niisama kahjulik nagu sigaretid ja alkohol. Ka neid võivad endale lubada vaid täiskasvanud."

Anna: "Kuid miks siis teised inimesed lubavad oma lastel telerit vaadata?"

Ema: "Sest nad ei ole sellest nii teadlikud. Mul oleks hea meel, kui sina oma sõbratari juures telerit ei vaataks, vaid ootaksid ära, kuni saad 12-aastaseks nagu Toomas. Ka tema tohtis alles siis telerit vaadata."

Mida kindlameelsemad on vanemad
oma veendumustes,
seda paremini lasevad ka lapsed end veenda.
Ideaalne oleks, kui teler tuleks lapse ellu alles siis,
kui ta TAHTE- ja TUNDEareng
on lõpule jõudnud,
seega alates 13. kuni 15. eluaastast.
Kuni 10. eluaastani peaks teler olema igaljuhul tabu.

Meediapedagoogika

Lubades lastel telerit vaadata, on kõige olulisem
TEHA seda koos.

Ainult nii on võimalik tagada
teleri TEADLIK sisse- ja väljaLÜLITAMINE.
Ühiselt valitakse ka saateid ning räägitakse läbi,

kui kaua, mida ja milleks vaadatakse.

NÄHTUT saab vestluses läbi arutada ja püüda
passiivselt vastuvõetut tagantjärele aktiivseks muuta.

Alates 12. eluaastast peaksid vanemad vähemalt veel teadlikud olema
ja endale jutustada laskma, mida lapsed vaatavad.

Pärast puberteeti on olukord teine.

Kui noorukid on selle ajani saanud piisavalt
teistsugususeid ERGUTUSI ,
siis televisioon ei mõju neile enam lummapalt
ja nad oskavad sellega ümber käia nagu täisealised.

*Teler ja teised meediavahendid peaksid asuma kohas,
kuhu lapsed väga lihtsalt ligi ei pääse.*

*Lapsed aktsepteerivad,
et osa asju on ette nähtud vaid täiskasvanuile.*

Ka arvutimängud pole kahjutud

ArvutiMÄNGUDE peamised teemad on
jalgpall, sõda, ulme, jaht kurjategijatele, võidusõit jms.

Nende ühine joon on
inim- ja maailmasuhete taandamine
aktsiooniks ja reaktsiooniks;
kõik toimingud ja ka "loovus"
on võimalikud vaid etteantud SKEEMI ja arvuti
võimaluste piires.

Missugused positiivsed õpitulemused sellega kaasnevad?
Kahtlemata arendatakse valvsust ja REAGEERIMISvalmidust,

kuid millise sisuga?

Kas on näiteks arukas lapsi harjutada tulnukate rünnakuga meie planeedile või kurjategijate mahanõõtimisega?

Laps või nooruk pannakse tegutsema illusoorsesse, moonutatud maailma, millel on tegelikkusega vähe ühist.

Seejuures provotseeritakse üleolekut, manipuleerimislusti, küünilisust ja egoistlikku LÕBU.

Ühekülgne reaktsioonide arendamine seotakse kitsalt **visuaalsete nähtustega**.

Fantaasiarikast, loomingulist-veel mitte esemeliselt või piltlikult kinnistunud-puhtal kujul sisemusest väljakasvavat intelligentsust ei arendata, vaid surutakse koguni maha.

Selle arenguks on vaja vaikuse- ja kuulatlemishetki, elamuste sisemist läbitõõtamist, mitte aga lõbust kantud, pilkav-vaimutsevat, "võluvalt" julma või pingeliste võistluste keskkonda.

Koomiksid ja pildimaailm

Koomiksid mõjutavad laste kujutlusmaailma.

Koomikseid vaatavate laste joonistatud pildid on vapustavalt fantaasiavaesed ja stereotüüpsed-hästituntud tegelased ja teemad ilma erilise originaalsuseta.

Nad ei oska ka muinasjuttude järgi enam omanõõlisi pilte joonistada, ikka vaid needsamad karikatuursed moonutused.

Miks lummavad niisugused pildiseeriad lapsi,
ja juba ammu enne seda, kui nad nende juurde kuuluva
tekstimulli sisust aru saavad?

Sest lastele ei ole omane abstraktne- kujunditu mõtlemine,
vaid tajumaailma piltidega täidetud piltmõtlemine.

Pildid tõmbavad neid ligi ja nii otsivad nad ka
raamatutest esmajoones pilte.

Eriline külgetõmbejõud on kirevatel ja teravate piirjoontega piltidel.

Ent erinevalt übruskonna meelemuljetest
sellised pildid pigem kammitsevad kujutlusvõimet
oma lõpetatuse ja sugestiivse jõuga.

Lisaks seostatakse niisuguse karikatuurse vormiga tihti
ideeliselt või moraalselt oluline sisu.

Täiskasvanu suudab küpse abstraktse mõtlemisvõime abil
koomiksi- ja teleripiltidest kergemini distantseeruda,
pigem lahti saada.

Lapse seda ei suuda-
ta fantaasia ja hingeelu areng takerduvad.

Meelte ülekoormamine- pinnapealsuse kasvatamine

Tähtis ei ole saadav meelemuljete hulk,
vaid nende muljete omavaheline seos.

Lapse arengut käsitledes juba märkisime, et
laps suudab tähelepanu kergemini suunata
esilekerkivale üksikmuljele

kui suurele hulgale üheaegselt saadavatele muljetele.

Eriti veel siis, kui muljed tulevad rahutul taustal,

näiteks kaubamaja saginas.
Sel juhul jäävad need ebaselgeks
ning taju üksikelement kaotab tähtsuse.
Niisugused elamused väsitavad last ning
ta otsib nende eest varju: jääb magama.
See pakub küll teatud kaitset,
kuid laps on sunnitud ärkvelolekus kaootiliselt kogetut
ikkagi alateadlikult läbi töötama.
Nii tekitatud pinnapealsus ja üksikmulje alahindamine
jätkuvad kõnes ja mõtlemises.
Asjadele ei omistata enam nime,
mis väljendaks pisutki nende olemust,
vaid nimi on üksnes märgistus, justkui pealekleebitud etikett.
Niisugune tegelikkusest irdumine
kahandab ka huvi ümbritseva vastu.
Laps hakkab asjadesse suhtuma rohkem selle järgi,
kuivõrd need talle lõbu pakuvad.
Mõtlemine rakendub üha enam vaid
isiklike soovide rahuldamise teenistusse.
Reklaam ja propaganda kasutavad seda ära
ning kahjuks üha suureneva eduga.

Goebel, W., Glöckler, M. (2008). *LAPS. Meditsiinilis-pedagoogiline nõuandja.*

PreMark, lk 345-350.